

شاخص‌های کیفیت زندگی با تأکید بر کیفیت زندگی شهری

مؤلفین:

صفیه دامن باغ

کارشناس ارشد جغرافیا و برنامه ریزی شهری دانشگاه شهید چمران اهواز

دکتر ناهید سجایان

دانشیار گروه جغرافیا و برنامه ریزی شهری دانشگاه شهید چمران اهواز

دکتر مرتضی نعمتی

استادیار گروه جغرافیا و برنامه ریزی شهری دانشگاه شهید چمران اهواز

مهندس علی شجاعیان

مدرس گروه جغرافیا و برنامه ریزی شهری دانشگاه شهید چمران اهواز

عنوان و نام پدیدآور : شاخص‌های کیفیت زندگی با تأکید بر کیفیت زندگی شهری
مشخصات نشر : کرج : نشر نیبک، ۱۳۹۴.
مشخصات ظاهری : ۱۷۱ ص. : مصور (رنگی)، جدول، نمودار (بخشی رنگی)
شابک : 978-600-7929-08-7
وضعیت فهرست نویسی : فبیای مختصر
یادداشت : فهرست نویسی کامل این اثر در نشانی: <http://opac.nlai.ir> قابل دسترسی است.
یادداشت : مولفین صفیه دامن‌باغ، ناهید سجادیان، مرتضی نعمتی، علی شجاعیان.
یادداشت : کتابنامه: ص ۱۴۹-۱۷۰؛ همچنین به صورت زیر نویس.
شناسه افزوده : دامن‌باغ، صفیه، ۱۳۶۷-
شماره کتابشناسی ملی : ۳۸۴۶۸۴۴

ناشر : نیبک
عنوان کتاب : شاخص‌های کیفیت زندگی با تأکید بر کیفیت زندگی شهری
مشخصات ظاهری : ۱۷۱ ص.
پدید آورندگان : صفیه دامن‌باغ - ناهید سجادیان - مرتضی نعمتی - علی شجاعیان
مدیر فنی و ناظر چاپ : شهرام غلامی
چاپ و صحافی : پیشگام
تیراژ : ۱۰۰۰ نسخه
نوبت چاپ : اول - ۱۳۹۴
شابک : ۹۷۸-۶۰۰-۷۹۲۹-۰۸-۷
قیمت : ۱۲۰۰۰ تومان

آدرس : کرج - رجایی شهر - فاز ۳ - بلوک ۱ - پلاک ۴
تلفن : ۰۲۶-۳۴۴۶۰۶۴۸ - ۰۲۶-۳۴۴۶۰۷۳۷

پیشگفتار

اگرچه داشتن زندگی مطلوب و با کیفیت همواره آرزوی بشر بوده و هست و هزاران سال است که این موضوع ذهن فلاسفه، محققان و دانشمندان را به خود جلب کرده است اما پس از رشد اقتصادی دهه ۱۹۶۰ میلادی مفهوم کیفیت زندگی، گسترش یافت. در واقع مفهوم کیفیت زندگی به دلیل گسترش روند صنعتی شدن و پیشرفت فناوری که توجه به بعد کمی زندگی انسان را مد نظر قرار می‌دهد و همچنین به دنبال غفلت از جنبه‌های کیفی زندگی انسان، طی چند دهه گذشته در کشورهای غربی مورد توجه اندیشمندان و متفکران علوم انسانی قرار گرفت. در این راستا، محققان علوم انسانی ضمن تعریف مفهوم کیفیت زندگی، تلاش نمودند ابعاد و شاخص‌های مختلف این مفهوم را تعیین کنند و مورد سنجش قرار دهند. به این ترتیب در انتهای قرن بیستم مفهوم کیفیت زندگی یکی از موضوعات اساسی مورد علاقه‌ی پژوهشگران علوم مختلف همچون شهرسازی، جغرافیا، اقتصاد، جامعه‌شناسی و روان‌شناسی و ... بوده است. علاوه بر این کیفیت زندگی مشخصه جامعه معاصر است و قرن پیشین شاهد تغییرات چشمگیری در مورد دیدگاه آدمی نسبت به زندگی بوده است، به گونه‌ای که تنها حفظ زندگی به شکل معمول، مطلوب تلقی نمی‌شود، بلکه اوتقای کیفیت زندگی در زمینه‌های متعدد، تلاش اساسی جوامع تلقی می‌شود. از طرف دیگر رشد سریع شهرنشینی در دهه‌های اخیر و بی‌توجهی به ابعاد کیفی زندگی انسان، پیامدهای نامطلوب بر سطح سلامت فردی و اجتماعی شهرها به دنبال داشته است و کیفیت زندگی شهری را به یکی از مهم‌ترین حوزه‌های مطالعات شهری در کشورهای مختلف تبدیل کرده است. این مهم به دلیل اهمیت روز افزون مطالعات کیفیت زندگی در پایش سیاست‌های عمومی و نقش آن به عنوان ابزاری کارآمد در مدیریت و برنامه‌ریزی شهری است.

هدف این کتاب دسته‌بندی و تشریح مفاهیم، نظریه‌ها و ابعاد و شاخص‌های کیفیت زندگی با تأکید بر کیفیت زندگی شهری است. بنابراین قصد بر نظریه‌پردازی و ارائه نظریه‌ای جدید در رابطه با کیفیت زندگی نیست، بلکه مفاهیم، نظریه‌ها، ابعاد و شاخص‌های موجود کیفیت زندگی، آن گونه که در طی زمان از سوی صاحب‌نظران و نظریه‌پردازان کیفیت زندگی مطرح شده‌اند، بررسی خواهد شد. به این ترتیب، نوآوری این کتاب، نه نظریه‌پردازی و نه ارائه تعاریف در رابطه با کیفیت زندگی، بلکه دسته-

بندی و تشریح مفاهیم، نظریه‌ها و ابعاد و شاخص‌های کیفیت زندگی به ویژه کیفیت زندگی شهری است.

این کتاب شامل پنج فصل به شرح زیر است:

فصل اول به بیان و تشریح مفاهیمی نظیر کیفیت زندگی، کیفیت زندگی شهری، رفاه، رضایتمندی و ... پرداخته است.

فصل دوم انواع نظریات و رویکردهای مطرح شده در باب کیفیت زندگی و همچنین کیفیت زندگی شهری را معرفی می‌کند.

فصل سوم به بیان مدل‌های مفهومی ارائه شده در رابطه با کیفیت زندگی می‌پردازد.

فصل چهارم به بحث ابعاد و شاخص‌های کیفیت زندگی می‌پردازد.

فصل پنجم نیز به بررسی رشد شهرنشینی، برنامه ریزی شهری، توسعه پایدار شهری و کیفیت زندگی پرداخته است.

www.ketaboo.ir

فهرست مطالب

پیشگفتار

صفحه

عنوان

فصل اول: مفاهیم و اصطلاحات

۱-۱	مقدمه.....	۲
۲-۱	کیفیت زندگی.....	۳
۳-۱	کیفیت زندگی شهری.....	۱۰
۴-۱	رفاه.....	۱۲
۵-۱	رضایتمندی.....	۱۳
۶-۱	بهریستی.....	۱۴
۷-۱	قابلیت زندگی.....	۱۵
۸-۱	کیفیت محیطی.....	۱۵
۹-۱	عوامل مؤثر بر کیفیت زندگی.....	۱۵
۱-۹-۱	رضایت فردی.....	۱۵
۲-۹-۱	عوامل محیط فیزیکی.....	۱۶
۳-۹-۱	عوامل محیط اجتماعی.....	۱۶
۴-۹-۱	عوامل اقتصادی- اجتماعی.....	۱۶

۱۶	۵-۹-۱. عوامل فرهنگی
۱۷	۶-۹-۱. وضعیت سلامتی
۱۷	۷-۹-۱. عوامل شخصیتی
۱۷	۸-۹-۱. عوامل استقلال فردی

فصل دوم: دیدگاه‌ها و نظریه‌های کیفیت زندگی

۱۹	۱-۲. مقدمه
۱۹	۲-۲. رفاه، عدالت اجتماعی و مکتب جغرافیای رادیکال
۲۱	۱-۲-۲. نظریه دیوید اسمیت
۲۲	۲-۲-۲. نظریه دیوید هاروی
۲۳	۳-۲. رویکرد جغرافیایی و کیفیت زندگی
۲۳	۱-۳-۲. دیدگاه سیستمی
۲۴	۲-۳-۲. فرایند پژوهش جغرافیایی
۲۹	۳-۳-۲. روش تطبیقی
۳۰	۴-۲. دیدگاه روان‌شناسی کیفیت زندگی
۳۱	۱-۴-۲. نظریه مازلو
۳۳	۲-۴-۲. نظریه لئونارد
۳۳	۳-۴-۲. رضایت از زندگی اجتماعی و کیفیت زندگی
۳۵	۵-۲. رویکرد روان‌شناختی اجتماعی
۳۵	۶-۲. دیدگاه اقتصادی کیفیت زندگی
۳۷	۱-۶-۲. دیدگاه براون

۳۷	۷-۲. دیدگاه اجتماعی کیفیت زندگی.....
۳۸	۱-۷-۲. استانداردهای شهروندی.....
۴۱	۲-۷-۲. منزلت نقشی افراد در جامعه.....
۴۳	۸-۲. رویکرد کیفیت اجتماعی.....
۴۵	۹-۲. رویکرد روان شناختی - ادراکی.....
۴۵	۱۰-۲. رویکرد مطلوبیت گرایی.....
۴۶	۱۱-۲. رویکرد نیازهای اساسی.....
۴۸	۱۲-۲. رویکرد نیازهای انسانی.....
۴۸	۱۳-۲. رویکرد ارزش های عام.....
۴۹	۱۴-۲. رویکرد توسعه انسانی.....
۵۰	۱-۱۴-۲. شاخص توسعه انسانی.....
۵۲	۱۵-۲. رویکرد کیفیت زندگی فراگیر برگراشمیت و نول.....
۵۳	۱۶-۲. رویکرد فلسفی به مفهوم کیفیت زندگی.....
۵۳	۱-۱۶-۲. نظریه ارسطو و ایکور.....
۵۴	۲-۱۶-۲. نظریه جان راولز.....
۵۴	۱۷-۲. مکتب تضاد و کیفیت زندگی.....
۵۵	۱۸-۲. دیدگاه سیاستگذاران در رابطه با کیفیت زندگی.....
۵۵	۱-۱۸-۲. رویکرد مخاطب محور.....
۵۶	۲-۱۸-۲. دیدگاه کارشناس محور.....
۵۷	۱۹-۲. رویکردهای نیمه تجربی.....

۵۸	 ۲۰-۲. روش تحقیق تجربی ساکنان
۵۹	 ۲۱-۲. رویکرد اسکاندیناویایی کیفیت زندگی
۵۹	 ۲۲-۲. رویکرد آمریکایی کیفیت زندگی
۶۳	 ۲۳-۲. نظریات طراحان شهری معاصر در باب کیفیات محیطی
۶۳	 ۱-۲۳-۲. نظریه چین جیکوب
۶۴	 ۲-۲۳-۲. مدل لنگر نیازهای انسانی
۶۵	 ۳-۲۳-۲. مدل ایلارد: حالت‌های ادراک انسانی
۶۵	 ۴-۲۳-۲. مدل کانتر: مزلفه‌های مکان

فصل سوم: مدل‌های مفهومی کیفیت زندگی

۷۱	 ۱-۳. مقدمه
۷۱	 ۲-۳. مدل ریم عناصر اساسی کیفیت زندگی شهری
۷۳	 ۳-۳. مدل تتوری تلفیقی کیفیت زندگی
۷۵	 ۴-۳. مدل رضایتمندی و کیفیت زندگی
۷۶	 ۵-۳. مدل ارتباط بین شرایط عینی، ذهنی و رضایتمندی محله‌ای
۷۷	 ۶-۳. مدل ارتباط بین منابع گذران اوقات فراغت، فعالیت‌های فردی، سلامت و کیفیت جامعه
۷۹	 ۷-۳. مدل ارتباط کیفیت مسکن با کیفیت زندگی
۸۰	 ۸-۳. مدل ساختاری کیفیت زندگی
۸۱	 ۹-۳. مدل ادگرتن: کیفیت زندگی بر اساس شرایط زندگی
۸۴	 ۱۰-۳. مدل رضایتمندی و کیفیت محیط سکونتی

فصل چهارم: ابعاد و شاخص‌های کیفیت زندگی

- ۱-۴. ابعاد کیفیت زندگی شهری ۹۱
- ۲-۴. ابعاد کیفیت زندگی از نظر شالوک ۹۳
- ۳-۴. ابعاد و شاخص‌های کیفیت زندگی واحد اطلاعات اکونومیست ۹۶
- ۴-۴. ابعاد کیفیت زندگی از نظر کامینس ۱۰۱
- ۵-۴. ابعاد کیفیت زندگی در شهر پورتو ۱۰۱
- ۶-۴. ابعاد و شاخص‌های مورد استفاده در سنجش کیفیت زندگی شهرهای آمریکایی ۱۰۳
- ۷-۴. ابعاد و شاخص‌های مورد استفاده در سنجش کیفیت زندگی شهری تورنتو ۱۰۴
- ۸-۴. ابعاد کیفیت زندگی شهری در تاییه ۱۰۵
- ۹-۴. ابعاد کیفیت زندگی مورد سنجش فدراسیون شهرداری‌های کانادا ۱۰۹
- ۱۰-۴. کیفیت زندگی همسایگی چارلوت ۱۱۱
- ۱۱-۴. ابعاد و شاخص‌های کیفیت زندگی پیرس کانتی ۱۱۱
- ۱۲-۴. ابعاد و شاخص‌های کیفیت زندگی مؤسسه جکسونویل ۱۱۱
- ۱۳-۴. ابعاد و شاخص‌های کیفیت زندگی مؤسسه سیاست عمومی ماریان کانتی ۱۱۳
- ۱۴-۴. شاخص‌های مورد سنجش در مطالعات انجام شده در زمینه کیفیت زندگی شهری در ایران ۱۱۷
- ۱۵-۴. شاخص‌های کیفیت زندگی شهری ۱۲۱
- ۱۶-۴. شاخص‌های عینی و ذهنی کیفیت زندگی ۱۲۲
- ۱۷-۴. تفاوت شاخص‌های عینی و ذهنی ۱۲۴
- ۱۸-۴. رابطه شاخص‌های عینی و ذهنی ۱۲۶
- ۱۹-۴. ملاحظات پیرامون انتخاب شاخص‌های سنجش کیفیت زندگی ۱۳۰

فصل پنجم: رشد شهرنشینی، برنامه ریزی شهری، توسعه پایدار شهری و کیفیت زندگی

۱-۵. شهرنشینی و کیفیت زندگی شهری	۱۳۲
۱-۱-۵. پیامدهای رشد سریع شهرنشینی و کیفیت زندگی شهری	۱۳۲
۲-۵. برنامه‌ریزی شهری و کیفیت زندگی شهری	۱۳۴
۱-۲-۵. برنامه ریزی و ارتقاء کیفیت زندگی شهری	۱۳۵
۳-۵. توسعه پایدار و کیفیت زندگی شهری	۱۴۰
فهرست منابع	۱۴۸

فهرست جداول

عنوان	صفحه
جدول ۱: خلاصه دیدگاه‌های مطرح شده	۶۰
جدول ۲: جمع بندی نظریات برای سنجش فضای شهری واجد کیفیت	۶۶
جدول ۳: شاخص‌های ارائه شده در زمینه زیست پذیری و کیفیت شهری به تفکیک زمینه و نظریه پرداز	۶۷
جدول ۴: خلاصه مدل‌های مطرح شده	۸۸
جدول ۵: ابعاد هشتگانه کیفیت زندگی و شاخص‌ها و توصیف کننده‌های هر یک از این ابعاد	۹۴
جدول ۶: ابعاد و شاخص‌های انتخابی در شهرهای آمریکایی	۱۰۳
جدول ۷: ابعاد پنج گانه سنجش کیفیت زندگی شهری در تورنتو	۱۰۴
جدول ۸: ابعاد کیفیت زندگی شهری در تایپه	۱۰۵
جدول ۹: شاخص‌های ۲۲ گانه برای تعیین سطح کیفیت زندگی	۱۰۸
جدول ۱۰: شاخص‌ها و متغیرهای کیفیت زندگی مؤسسه جکسونیل در سپتامبر ۲۰۰۷	۱۱۲
جدول ۱۱: شاخص‌ها و متغیرهای کیفیت زندگی مؤسسه ماریان کانتی	۱۱۴
جدول ۱۲: ابعاد و قلمروهای کیفیت زندگی و بهزیستی	۱۱۵
جدول ۱۳: ابعاد و چارچوب‌های کیفیت زندگی	۱۱۶
جدول ۱۴: شاخص‌های مورد بررسی در شهر بابلسر	۱۱۷
جدول ۱۵: شاخص‌های تحلیل کیفیت زندگی در بافت فرسوده شهر میاندوآب	۱۱۷

جدول ۱۶: شاخص‌های کیفیت زندگی شهری در پژوهش‌های مختلف ۱۲۰

جدول ۱۷: دسته‌بندی انواع کیفیت زندگی بر حسب ذهنی - عینی و فردی - جمعی ۱۲۵

جدول ۱۸: دسته‌بندی انواع کیفیت زندگی بر حسب کیفیات درونی - بیرونی و فرصت - نتایج زندگی ۱۲۵

جدول ۱۹: حالات مختلف کیفیت زندگی با ترکیب جنبه‌های عینی و ذهنی ۱۲۸

www.ketab.ir

فهرست شکل‌ها

صفحه	عنوان
۲۵	شکل ۱: ساختار پنج بعدی برای تحقیق در زمینه کیفیت زندگی
۲۸	شکل ۲: مدل استرس (فشار) اثر شهری
۳۲	شکل ۳: کیفیت زندگی به عنوان یک اثر متقابل از نیازهای انسانی و ادراک ذهنی از طریق امکانات و فرصت‌های موجود
۵۲	شکل ۴: مفهوم توسعه انسانی در طرح شاخص‌های کیفیت زندگی
۷۲	شکل ۵: عناصر اساسی کیفیت زندگی شهری
۷۴	شکل ۶: مدل تلفیقی کیفیت زندگی
۷۶	شکل ۷: مدل کمپیل و همکاران بر اساس رابطه بین حوزه‌های مختلف رضایتمندی از زندگی
۷۷	شکل ۸: مدل ارتباط بین شرایط عینی، پاسخ‌های ذهنی و رضایتمندی محله‌ای
۷۸	شکل ۹: مدل ارتباط بین منابع گذران اوقات فراغت، فعالیت‌های فردی، سلامت و کیفیت جامعه
۷۹	شکل ۱۰: مدل ارتباط کیفیت مسکن با کیفیت زندگی
۸۱	شکل ۱۱: کیفیت زندگی به عنوان ترکیبی از مؤلفه‌های رضایت در قلمروهای مختلف زندگی
۸۳	شکل ۱۲: مفهوم کیفیت زندگی

- شکل ۱۳: جایگاه رضایتمندی در شاخص‌های سنجش کیفیت محیط ۸۶
- شکل ۱۴: مدل تجربی سنجش رضایتمندی از واحدهای سکونت ۸۸
- شکل ۱۵: ابعاد مختلف مطالعه کیفیت زندگی شهری در استانبول ۹۲
- شکل ۱۶: ابعاد مختلف کیفیت زندگی شهری ۹۲
- شکل ۱۷: ابعاد انسانی و محیطی قابلیت زندگی و کیفیت زندگی شهری ۹۳
- شکل ۱۸: ابعاد ایده کیفیت زندگی ۹۵
- شکل ۱۹: ابعاد کیفیت زندگی شهری ۹۹
- شکل ۲۰: دو مؤلفه عملیه کیفیت زندگی ۱۰۰
- شکل ۲۱: زمینه‌های عملیه کیفیت زندگی از نظر کامیش ۱۰۱
- شکل ۲۲: ابعاد کیفیت زندگی شهری از سائس و مارتینز ۱۰۲
- شکل ۲۳: ابعاد مختلف کیفیت زندگی ۱۱۹
- شکل ۲۴: رابطه بین متغیرهای کیفیت زندگی شهری و رضایتمندی کلی از زندگی ۱۳۹
- شکل ۲۵: مفهوم پایداری در طرح شاخص‌های کیفیت زندگی ۱۴۱
- شکل ۲۶: عوامل مؤثر در کیفیت زندگی جامعه از دید اکولوژی انسانی ۱۴۵
- شکل ۲۷: شرایط کیفیت زندگی اجتماعی در مسیر توسعه پایدار ۱۴۷